

بسمه تعالی

نقش مردم و مسئولین در حفظ و توسعه فضای سبز

مقدمه:

گسترش روز افزون شهرها در کلیه کشورهای جهان و از جمله در ایران از پیامدهای غیرقابل اجتناب عصر دانش و فناوری به شمار می رود گسترش شهرها و بویژه شهرهای بزرگ در جهان سوم، موجب تشدید عوارض منفی توسعه شهری است که تشدید آلودگیهای محیط از مهمترین آنها بشمار می رود. توسعه فیزیکی، دوری از طبیعت و قطع رابطه انسانی را با محیط زیست طبیعی موجب می شود..

توسعه بی رویه و ناپایدار شهری، باعث افزایش حاشیه نشینی، تخریب نواحی سبز شهری و بالا رفتن تقاضا برای زمین شهری می گردد که خود زمینه ساز از بین رفتن فضاهای سبز درون شهری و تغییر کاربری این گونه اراضی است. فضای سبز که بخشی از سیمای شهر را تشکیل می دهد دارای ابعاد زیست محیطی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و کالبدی میباشد که اهمیت آن در محیط شهری تا آن حد است که به عنوان یکی از شاخص های توسعه یافتگی جوامع مطرح می باشد.

مطالعات روان شناسی نشان داده اند اثرات تجدید قوا کننده یک منظره طبیعی و سبز، در افزایش ضریب سلامتی افراد نقش بسزایی ایفا می کند، چرا که حواس بیننده را به خود جلب کرده و آگاهی وی را از تمرکز بر مسائل حاشیه ای و مشکلات روزمره و شخصی منحرف می کند. تجربه نشان می دهد آن دسته از افراد ساکن در نواحی پرجمعیت که دارای گیاهانی در بالکن هستند، نسبت به دسته دیگر که کمتر از گیاهان سبز در فضای مسکونی خود استفاده می کنند، کمتر مستعد ابتلا به بیماری هستند. این امر گرچه با اکسیژن اضافی تولید

شده، تصفیه هوا و کنترل رطوبت توسط گیاهان مرتبط است اما بی ارتباط با اثرات درمانی ناشی از توجه و رسیدگی به گیاهان نیست.

تنوع صدا، بو، رنگ و حرکت در گیاهان که شمارش ناپذیر است، می تواند به طور چشمگیری درجه احساس سلامتی و رفاه انسانی را افزایش دهد.

نقش و اهمیت فضای سبز

فضای سبز شهری از اهمیت راهبردی زیادی برای بهبود شرایط زیستی جوامع شهری امروزی برخوردارند. وجود چنین مکان هایی در محیط شهری علاوه بر عملکرد زیست محیطی نظیر پاک سازی هوا، فیلتر کردن باد، کاهش آلودگی صوتی موجب ارتقای شرایط اجتماعی و روان شناختی ساکنان شهری نیز می شود. قدم زدن در پارک ها باعث کاهش فشارهای عصبی و افزایش توان فکری افراد می شود و در عین حال اسباب شادی و فعالیت بیشتر ساکنان شهری را فراهم و به آرامش و اعتدال و رفتاری آنان کمک می کند. بنابراین در طراحی فضاهای سبز باید اهمیت بیشتری به در دسترس بودن آن برای همه مردم قائل شد، چرا که همه مردم ساکن در شهر به چشم اندازه های زیبا، هوای پاک، نور خورشید، پیاده روهای راحت و گردش روزانه نیازمندند و تنها در این صورت است که فضای زندگی سالمی در محلات شهری به وجود خواهد آمد.

پارکها و فضاهای سبز شهری از نظر اقتصادی نیز قابل توجه اند، زیرا به علت ارزش های تفریحی، زیبا شناختی و تاریخی شان بر جذابیت محیط شهری می افزایند و موجب افزایش آمار جذب گردشگری و در نتیجه ایجاد اشتغال می شوند. همچنین همجواری عناصر طبیعی، از جمله درخت و آب، بر ارزش املاک می افزاید و در واقع به تأمین مالیات و بهسازی فضای شهری کمک می کند.

به لحاظ اجتماعی نیز مطالعات کیو و کولی بیانگر آن است که مردم مناطقی که از پارک و فضای سبز مطلوب تری برخوردارند رفتار و منش اجتماعی بهتری نسبت به مردم سایر مناطق دارند و میزان تخلف و جرم نیز در بین چنین مناطقی پایین تر است.

فضای سبز، احیای روحی دوباره در شهر

واقعیت این است که همه مردم بازگشایی و افتتاح میدانی با فضای سبز و امکانات رفاهی را احیای روحی دوباره در شهر میدانند. محققان معتقدند که ایجاد فضاهای سبز شهری مردم را تشویق به پیاده روی می کند و ارزش اراضی را بالا می برد و همچنین به توسعه و رونق صنعت توریسم کمک می کند. در واقع به گفته رابرت پنتس ساختن فضاهای سبز در شهر، حس جامعه گرایی و داشتن زندگی مسالمت آمیز را در جامعه بالا می برد. امروزه شهرها از پوسته قبلی خود که مکانی کثیف و آلوده بودند و مردم سعی داشتند تا فرصتی پیش آید و از آنجا فرار کنند، بیرون آمده است و اکنون می بینیم با استفاده از فضاهای آزاد شهر، فضاهای سبز و پارک های سبز شناخته می شود که چهره شهر را بسیار شاداب و جذاب می کند و سطح امید را در جامعه شهر نشین افزایش میدهد. ایجاد فضاهای سبز شهری چهره نامالایم و خشن شهر را بسیار لطیف و مسرت بخش می کند و کرانه افق شهر را زیبا و شگفت انگیز جلوه می دهد.

مفهوم جدید فضای سبز و کارکردهای آن

بدون تردید مفهوم سنتی فضای سبز و نقش آنها در کلان شهرها دستخوش تحول و دگرگونی های اساسی گردیده است و برای آن علاوه بر ایجاد محیطی پر درخت و سبز و مصفا، کارکردهای جدیدی همچون موارد ذیل تعریف شده است:

- کاهش آلودگی محیطی و هوا

- منظرسازی و کاهش آلودگیها

- ایجاد مکانهای مناسب جهت گذراندن اوقات فراغت
- ایجاد فرصتی برای توسعه شرایط فرهنگی و مکانی برای ارائه آثار هنری
- فراهم سازی فرصتی به منظور ارتقاء بهداشت روان شهروندان و آسایش فکری آنان
- ایجاد محیطی جهت تعاملات اجتماعی و ارتقاء روابط شهروندی
- ایجاد شرایطی مناسب برای حفظ تنوع زیستی و پیوند انسان با طبیعت
- فراهم سازی امکاناتی با هدف استفاده مجدد از آبهای تصفیه شده، فاضلابها و حفظ سفره های آب زیرزمینی.

بدیهی است نیل به این اهداف یا حداقل سمت گیری دقیق تری به منظور دستیابی به آنها مستلزم تحقق شرایطی است که برخی از آنها عبارتند از:

- بازخوانی و تعریف مجدد وظایف، نیازها و الزامات فضاهای سبز شهری
- بسترسازی به منظور تحقق اهداف اعم از تشکیلاتی، علمی، فنی
- فرهنگ سازی و آگاهی بخشی به شهروندان جهت جلب حمایت آنان
- ایجاد فضایی برای جلب مشارکت شهروندان و سازمانهای مردم نهاد به منظور ارائه دیدگاهها و نظارت آنان
- باز تعریف مسئولیتها و بازسازی سازمانهای اجرایی و نظارتی مسئول در احداث و نگهداری فضای سبز
- باز تعریف ارزش اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی، فرهنگی فضاهای سبز به منظور تخصیص اعتبار لازم جهت توسعه و نگهداری آنها

ذکر این نکته ضرورت دارد که در حال حاضر ارزش اقتصادی فضاهای سبز اغلب بدون توجه به کارکردهای واقعی آنها مورد داوری و برآورد قرار می گیرد. در حالیکه اگر به نفس بازدارنده این فضاها در کاهش هزینه های بهداشتی، روانی، کاستن جرائم و ناهنجاریهای اجتماعی و نیز تعدیل اختلافات اجتماعی، کاستن از تنشهای

خانوادگی، کم کردن بار آلودگیهای مختلف و غیره توجه گردد و به لحاظ اقتصاد زیست محیطی و لحاظ نمودن ضوابط و الزامات مدیریت شهری، این ارزشها واقعی شود، میتوان به جرأت اظهار داشت که تمامی هزینه های مصروفه در این باره دارای توجیه اقتصادی است.

بنابراین در بهبود و توسعه فضاهای سبز شهر تبریز و سایر کلان شهرها پرداختن به مقوله قدیمی اما با نگاه جدید حائز اهمیت است.

۱- نگاه زیست محیطی: در این زمینه ضروریست تا نقش سه مؤلفه شامل:

الف: کمربند سبز پیرامون شهر

ب: بوستانها و فضاهای سبز عمومی

ج: فضاهای سبز درون شهری وابسته به خصوصی و دولتی

مورد بازبینی مجدد قرار گیرد و تأثیر آنها در شرایط زیست محیطی با توجه به شرایط نوین مطرح شده نظیر تنوع زیستی، کاهش آلودگیها، تغییرات اقلیمی، تعادل بخشی سفره های آب زیرزمینی و... بررسی گردد.

۲- نگاه اجتماعی: در این زمینه ضروریست تا بهبود شرایط فضاهای سبز با توجه به دیدگاه های نوین مطروحه به نقش فضاهای سبز، تأثیر آنها به بهداشت روان، سلامتی، آسایش گذران اوقات فراغت، تعاملات شهری مورد بازبینی قرار گیرد.

۳- نگاه اقتصادی: در این زمینه ضروریست تا موضوع کاستن از هزینه های اجرایی و نگهداری فضای سبز و تأمین منابع جدیدی برای آن از طریق حمایت سایر بخش های تولیدی و خدماتی و با وضع درصدی از عوارض برای واحدهای آلاینده (خودروهای شخصی، کارگاهها و کارخانجات و ..) مورد توجه قرار گیرد.

۴- نگاه فنی: وضع معیارهای جدیدی جهت استفاده از المانهای بیولوژیک کاربردی در فضای سبز که دارای سازگاری و کارایی بیشتری هستند و حذف یا محدودیت تدریجی مواردی که از نظر فنی توجیه آنها مورد پرسش

است (مثل چمن کاری گسترده، کاشت گونه های حساس به شرایط اقلیمی و استفاده از گونه هایی با نیاز آبی زیاد) مورد بازبینی قرار گیرد. بنظر میرسد مجموعه موارد فوق الذکر می باید به طور هماهنگ و سیستماتیک، همراه سایر موارد لازم، در تدوین استراتژیهای نوین با طرح های جامع فضاهای سبز لحاظ شده و برای مقاطع زمانی کوتاه مدت، میان مدت، بلندمدت برنامه های اجرایی ارائه گردد.

در این راستا سازمان پارکها و فضای سبز به موازات انجام فعالیتهای اجرایی و عمرانی، موضوع پژوهش را نیز به مثابه سرفصلی جدی، اثرگذار و فرانگر در دستور کار خود قرار داده و بکوشد مسائل و مشکلات فضای سبز را بر پایه مطالعات جامع شهری و در چارچوب طرحهای گسترده پژوهشی به سامان برساند.

البته باید توجه داشت گسیختگی و انقطاع بین یافته های پژوهشی و کاربرد آن در دستگاههای اجرایی به عنوان یکی از آسیبها و چالشهای اساسی پیش روی توسعه پژوهش در جامعه است و توفیق طرحهای پژوهشی مستلزم تعریف کاربست اجرایی برای آنهاست و به همین دلیل سازمان پارکها، توجه عمیق به ظرفیتهای اجرایی طرحهای پژوهشی، را گامی مهم و استوار در نیل به توسعه پایدار تلقی کند.

فضاهای سبز شهر تبریز و جایگاه پارکهای شهری

هر چند در گذشته ای نه چندان دور، شهر تبریز با باغها و اراضی مشجر و مزارع کشاورزی احاطه شده و از فضای سبز بسیار غنی برخوردار بود، توسعه شهری دهه های اخیر بدون توجه به اهمیت و نقش باغ ها، موجب محدود شدن فضاهای سبز به پارک ها و معدود باغ های شخصی داخل شهر شده و شهر را با انهدام فضاهای سبز پیرامونی خود، به دامنه پرشیب و لم یزرع در شمال و جنوب رسانده است.

از سوی دیگر به اعتقاد کارشناسان فضای سبز در محاسبه سرانه این کاربری آنچه حائز اهمیت است فضای سبز فعال از نظر اجتماعی یعنی پارک ها است که سرانه آن در شهر تبریز استاندارد نیست.

توزیع سلسله مراتب و عملکرد پارک های شهری تبریز

به اعتقاد راجرز، رسیدن به یکپارچگی شهری به معنی فکر کردن به فضای باز شهری نه به مثابه واحدی جداگانه - خیابان، پارک، میدان- بلکه به مثابه بخشی حیاتی از منظر شهری با عملکردهای خاص خود است. به عبارت دیگر، تداوم و یکپارچگی فضاهای باز می تواند نقش مؤثری در انتظام و پیوستگی فضایی مناطق شهری ایفا کند.

در محدوده شهری تبریز، ۱۶۸ پارک به ثبت رسیده که بر اساس مساحت به چهار نوع پارک های همسایه ای، محله ای، ناحیه ای، منطقه ای و شهری تقسیم شده است.

بدین ترتیب پارک های همسایه ای و محله ای بیش از ۷۰ درصد تعداد و کمتر از ۲۰ درصد مساحت پارک های شهری تبریز را به خود اختصاص داده و عمدتاً به صورت جزیره های سبز با مختصر تجهیزات ضروری در داخل بافت شهری یا کنار معبرهای ارتباطی استقرار یافته اند. همچنین پارک های ناحیه ای شهر با ۲۵ مورد ۲۱/۷۴ درصد پارکهای شهری را شامل می شوند. آنچه در این میان حائز اهمیت است اختصاص ۴۹ درصد کل مساحت پارکهای شهری تبریز به ۴ پارک شهری است (در حالی که ۲۲ درصد مساحت کل پارک های تبریز مربوط به پارک بزرگ است که هنوز به بهره برداری نرسیده اند). به عبارت دیگر، اکثر پارکهای موجود در شهر تبریز جزء پارکهای کوچک اند و بیش از ۹۰ درصد آنها کمتر از ۴ هکتار مساحت دارند. به طور کلی از لحاظ سلسله مراتبی به ازای هر ۴ پارک همسایگی و محله ای، یک پارک ناحیه ای و به ازای هر چهار پارک ناحیه ای یک پارک منطقه ای و به ازای هر یک و نیم پارک منطقه ای یک پارک شهری در تبریز وجود دارد در چنین سلسله مراتبی از پارکهای شهری، آنچه حائز اهمیت است بهسازی محورهای پیاده و فضاهای سبز خیابانی برای مرتبط ساختن فضاهای سبز به همدیگر است.

فضای سبز شهری شاخصی مهم در توسعه و پیشرفت شهری

فضای سبز شهری شاخصی مهم در توسعه و پیشرفت شهری محسوب می شود. معضلات زیست محیطی نظیر تغییرات اقلیمی، هر روز بیش از پیش بروز و به دنبال آن توجه به درختان و مناطق شهری نیز افزایش پیدا می کند. زندگی در کلیه شهرها که با آلودگی های محیط زیستی مختلفی در حال دست و پنجه نرم کردن است کار راحتی نیست. آنچه که می تواند شهروندان را به ادامه زندگی بهتر در کلانشهرها و تبریز یاری رساند توجه به محیط زیست، کاشت درخت، ساخت بوستان و گسترش فضای سبز در سطح شهر است فضای سبز نه تنها طراوت را به شهر بر میگرداند، بلکه با کاشت درخت جلوی تعرض به منابع طبیعی هم گرفته می شود.

وجود فضای سبز بی شک یکی از مهمترین عناصر تشکیل دهنده یک کلان شهر خوب به شمار می رود که باید در کنار توجه به بزرگراه ها و تقاطع های غیر همسطح و مراکز خرید و...مد نظر قرار گیرد. مسأله ای که کمتر مورد توجه قرار گرفته است و نمونه های بسیاری را می توان به یاد آورد که فضا یا باغ ها برای به وجود آمدن برج های چند ده طبقه که به آنها افتخار می کنیم، از بین رفته اند.

هم اکنون با اینکه استاندارد سرانه فضای سبز ۲۵-۱۵ مترمربع ذکر شده است، اما سرانه فضای سبز در کلانشهرشیراز، ۱۰/۱۳ مترمربع، تبریز، ۱۲/۸ مترمربع، اصفهان، ۱۷ مترمربع، تهران، ۱۲ مترمربع، ارومیه، ۶ مترمربع، مشهد، ۸ مترمربع، رشت، ۳ مترمربع می باشد.

تأسیس سازمان پارکها و فضای سبز در تبریز به سال ۱۳۵۰ بر میگردد. همچنین بوستانهای مخصوص بانوان، بوستانهایی هستند که ساخته و به بهره برداری رسیده اند.

با توجه به تأثیری که توسعه و توجه به فضای سبز، بر تعاملات اجتماعی و روحیه افراد در اجتماع می تواند داشته باشد جدول ذیل نگاه مقایسه ای به تعداد و مساحت انواع پارکهای موجود در سطح شهر تبریز در سال ۱۳۸۸ دارد:

مناطق	تعداد پارک منطقه ای	مساحت برحسب مترمربع	تعداد پارک محله ای	مساحت برحسب مترمربع	تعداد پارک همسایگی	مساحت برحسب مترمربع	تعداد پارک ناحیه ای	مساحت برحسب مترمربع
۱			۱۲	۱۱۷۵۷۹	۶	۱۷۳۴۳	۷	۲۰۴۰۷۲
۲	۱	۶۰۳۰	۱۵	۱۶۱۳۳۷	۷	۱۹۶۱۱	۳	۹۹۳۵۸
۳	۱	۱۲۶۹۳۳	۹	۷۶۶۴۳	۵	۱۵۰۲۵	۲	۵۵۷۷۵
۴	۲	۳۸۹۶۳۶	۱۲	۱۱۹۷۹۳	۱۲	۳۱۴۳۳	۶	۱۵۸۲۶۰
۵	۳	۷۱۵۰۰۰	۱۰	۸۹۶۹۳	۵	۱۱۰۴۰	۱	۲۶۹۸۸
۶	۱	۱۴۰۰۰۰	۶	۵۶۱۸۵	۱۰	۳۰۶۳۷	۲	۴۵۰۵۰
۷			۷	۸۰۰۶۰	۷	۲۹۱۵۷	۳	۹۲۱۲۴
۸			۱	۶۹۹۰	۵	۱۰۷۷۱	۱	۵۲۰۰۰
۹								
۱۰	۲	۱۲۷۰۰۰۰	۳	۲۵۴۰۵	۱	۲۹۳۸		۴۲۴۱۳
جمع کل	۱۰	۲۷۰۲۰۹۹	۷۵	۷۳۳۶۸۵	۵۸	۱۶۷۹۵۵	۲۵	۶۳۳۰۴۰

نقش مشارکت مردمی در توسعه فضای سبز

امروزه مفهوم شهرها بدون فضای سبز دیگر قابل تصور نیست، پیامدهای توسعه شهری و پیچیدگیهای معضلات زیست محیطی موجودیت فضای سبز و گسترش آنها را برای همیشه اجتناب ناپذیر کرده است. هر چند افزایش آگاهیهای عمومی در خصوص مسائل و بحرانهای زیست محیطی در دهه های اخیر موجب حساس شدن مردم و دولتها شده است ولی توفیق در جهت کنترل بحرانها به چشم نمی خورد. یکی از علل ناکامیها عدم مشارکت فعال

مردم در فرآیند تصمیم‌گیری نظارت بر برنامه‌های زیست‌محیطی و فضای سبز می‌باشد. مشارکت مردم و تغییر تدریجی فرهنگ آنها، یکی از بهترین روشهای توسعه فضای سبز شهری است.

منظور از مشارکت مردمی همان مداخله داوطلبانه در اموری است که به مردم ارتباط داده شده است. به عبارت دیگر مردم برای انجام آن امور ترغیب می‌شوند. کارشناسان منابع توسعه معتقدند علاوه بر منابع متداول از قبیل سرمایه، امکانات و نهاده‌های فیزیکی، نهاده‌های جدیدی تحت عنوان انسان در فرآیند توسعه نقشی بسیار مؤثر ایفا مینماید.

از جمله راهکارهای علمی افزایش مشارکت مردم در حفظ و توسعه فضای سبز شهری می‌توان از رفع نارسایی‌های موجود در قوانین فضای سبز کشور اشاره کرد که مستلزم بازنگری اساسی در زمینه اصلاح قوانین موجود و وضع قوانین که به نوعی در حفاظت از فضای سبز کشور مؤثر می‌باشند است. به عنوان مثال در قوانین و مقررات موجود، اشاره صریح و قاطعی به تخریب گیاهانی که در محیط شهری، بخش مهم از فضای عمومی شهرها را به خود اختصاص داده‌اند نشده است. اختصاص بخشی از زمان آموزش و پرورش به ویژه در سطوح پائین تأثیر فراوان بر تشکیل قالب فکری نوجوانان، در زمینه حفظ محیط زیست شهری دارد. با توجه به وضعیت نابسامان محیط زیست وارد کردن نیروهای انتظامی و بسیج در حفاظت از عرصه طبیعی و فضای سبز نیز می‌تواند کارآمد باشد. از سربازان وظیفه‌ای که تا حدی به مسائل زیست‌محیطی آشنا هستند می‌توان در زمینه حفاظت محیط زیست استفاده نمود. همچنین با ایجاد تشکلهای محلی و منطقه‌ای حافظین فضای سبز و استفاده از ظرفیتهای فیزیکی و مادی موجود می‌توان در فرآیند توسعه فضای سبز، وظایفی را از طریق قانون به آنها واگذار کرد. استفاده از وسایل ارتباط جمعی و رسانه‌های گروهی و پرداختن به برنامه‌های محیط زیست و فضای سبز، منابع طبیعی و کشاورزی نیز می‌تواند در آگاه‌سازی، مشارکت و فعال‌سازی مردم نقش مهم ایفا کند. تهیه و تنظیم نشریات ترویجی در زمینه حفظ و توسعه فضای سبز شهری جهت آموزش و افزایش سطح آگاهی عمومی نیز یکی از راهکارهای بالا بردن مشارکت مردمی در این زمینه می‌باشد.

حضور مردم در مدیریت فضای سبز در سراسر جهان به توسعه پایدار آن انجامیده است. به عنوان مثال کشور چین به دلیل جلب مشارکت های مردمی در عرصه فضای سبز موفقیت های چشم گیری را کسب کرده است. با بهره گیری از این تجربیات و با توجه به وضعیت فرهنگی اقتصادی و اجتماعی حاکم بر جامعه می توان راهکارهایی عملی برای بهبود، حفظ و توسعه فضای سبز کشور ارائه داد.

بر کسی پوشیده نیست که مردم چگونه می توانند در افزایش و حفظ فضاهای سبز احداث شده مؤثر باشند، چرا که یکی از عوامل مهم تخریب فضاهای سبز شهری همانا مردمی هستند که مستقیماً و یا غیرمستقیم با آنها سروکار دارند. اما برای بررسی اهمیت و نقش تأثیرگذاری مردمی به علل موفقیت کشور چین در افزایش حفظ فضای سبز کشور با کمک مردم می پردازیم.

کشور چین جمعیتی حدود یک میلیارد و سیصد میلیون نفر دارد. در سال ۱۹۵۰ نه در صد از مساحت این کشور دارای پوشش جنگلی بوده است که با افزایش مشارکت مردمی و دولت این میزان در حال حاضر به حدود ۱۶/۵ درصد افزایش یافته است و قرار شده است با طرحهای ریخته شده این میزان تا سال ۲۰۵۰ حدود ۳۰ درصد از مساحت کشور چین به پوشش جنگلی و فضای سبز اختصاص یابد. علل موفقیت کشور چین در زمینه توسعه فضای سبز را می توان در موارد زیر خلاصه کرد:

۱. وضع قوانین و مقررات کارآمد مرتبط با نحوه حفظ و توسعه فضای سبز در چین:

بر اساس مصوبه اجلاس دوره پنجم پارلمان هر شهروند چینی از سن ۱۱ تا ۶۰ سالگی در هر سال موظف به کاشت ۳ تا ۵ درخت است.

۲. بکارگیری مشارکتهای دولتی در حمایت از مشارکتهای مردمی:

ماده ۵ قانون جنگلداری چین نهادهای دولتی را موظف به حفاظت از منابع طبیعی و تخصیص بودجه برای گسترش این منابع نموده است. به طوری که اگر سازمانی در حین انجام وظیفه مجبور به تخریب قسمتی از فضاهاى سبز شد مجبور به کاشت همان میزان فضای سبز می باشد.

۳. ایجاد تشکل ها و سازمانهای غیردولتی:

علاوه بر سازمانهای دولتی، ارگانهای غیر دولتی نقش مهمی در فرهنگ سازی و گردش فضای سبز کشوری دارند.

۴. نگاه تقدیس گرایانه به فضای سبز:

در قوانین چین حفظ فضای سبز امر مقدسی است و مردم طبق آن موظف هستند هر سال وظیفه خود را انجام دهند.

۵. نظارت کامل و همه جانبه ارگانهای دولتی در حفظ و گسترش فضای سبز:

به غیر از ارگانهای دولتی مربوطه در امر فضای سبز ارگانهایی مانند ارتش، شورای عالی فضای سبز با مسئولیت معاون رئیس جمهور و... نقش بسزایی دارند.

بنابراین برای داشتن فضای سبز شهری مناسب و نیز گسترش همه جانبه فضای سبز کشوری احتیاج به یک بسیج همگانی از کلیه ارگانها می باشد. بنظر میرسد سازمانهای دولتی نیز باید موارد زیر را مدنظر قرار دهند:

۱. اختصاص بخشی از زمان آموزش در مقاطع مختلف تحصیلی به مباحث فضای سبز شهری و نشان دادن

اهمیت آن به دانش آموزان و مشارکت دادن آنها به طور عملی در احداث و حفاظت فضاهاى سبز شهری و

روستایی. به طوریکه دانش آموزان فضای سبز شهری را با اهمیت تلقی کرده و به مرور خانواده های خود

را نیز به اهمیت آن واقف کنند.

۲. رفع موانع قضایی در این خصوص: هنوز در کشورمان اشاره ای صریح و قاطعی به تخریب گیاهانی که در محیط شهری، مورد تخریب مردمی قرار می گیرد نشده است. یعنی تخریب فضای سبز هنوز به عنوان جرم تلقی نمی شود. شهرداریها می توانند با تخصیص مکانهایی مشخص حتی در داخل فضاهای سبز (به طور مثال تخصیص محوطه ای مشخص برای پیک نیک های شهری) مکان های دیگر فضای سبز را از تخریب مردم در امان کنند و برای آن قوانین مشخص قضایی در نظر بگیرند.

۳. استفاده وسیع از رسانه های گروهی:

حتی می توان یکی از کانالهای تلویزیونی را برای بالا بردن سطح فرهنگی افراد جامعه و بالا بردن سطح آگاهی های عمومی، در این زمینه اختصاص داد.

۴. ایجاد نشریه های محلی و نیز نشریات ترویجی و حتی روزنامه در زمینه بالا بردن ظرفیت های فرهنگی مردم

۵. پررنگ تر کردن نقش تقدسی و اهمیت به فضای سبز:

چنانچه در دین اسلام روایات احادیث زیادی در این زمینه وجود دارد که می تواند به خوبی اهمیت حفظ و گسترش فضای سبز را مانند یک وظیفه اخلاقی در بین مردم پررنگ کرده و جا بیندازد.

پیشنهاداتی برای مدیران جهت حفظ و توسعه فضای سبز شهری:

راهکارهای پیشنهادی به منظور حفظ و توسعه فضای سبز شهری در تبریز عبارتند از: تدوین طرح جامع فضای سبز، ارتقای نقش مردم، ارتقای بهره وری اکولوژیکی فضای سبز و ارتقای بهره وری اجتماعی فضای سبز میباید.

امروزه سازوکار مدیریت فضاهای سبز شهری امری بسیار ظریف، مهم و حیاتی است لازمه حفظ و توسعه فضاهای سبز شهری، داشتن برنامه ها و خط مشی هایی صحیح است.

به طور کلی موفقیت سازوکار مدیریت فضاهای سبز شهری مستلزم رعایت اصول معیارهای زیر است:

۱. ارتقاء نقش مردم به عنوان کاربران از طریق ارائه آموزشهای لازم، تقویت احساس مسئولیت در مردم و....

۲. ارتقاء بهره وری اکولوژیکی فضاهای سبز شهری از طریق:

- حفاظت فضای سبز موجود و جلوگیری از تخریب آنها

- مدیریت درختان خیابانی و پارکهای عمومی

- انتخاب گونه های مناسب

- رعایت اصول علمی در مرحله کاشت

- رعایت اصول علمی نگهداری گیاهان

- جنگلداری شهر

- مکان یابی به منظور ایجاد و توسعه فضای سبز شهری

- بررسی امکان استفاده از زمین های رها شده شهری به منظور گسترش فضای سبز

۳. ارتقای بهره وری اجتماعی فضاهای سبز شهری از طریق:

تأمین ایمنی، امنیت، تجهیزات، تسهیلات، دسترسی راحت، سازگاری و هماهنگی، مدیریت فعال، پراکنش مناسب .

منابع:

۱. پرتال سازمان پارکها و فضای سبز شهرداری تبریز

۲. نشریه بام سبز، شماره ۱۴، مجموعه مطالعات و پژوهش های سازمان پارکها و فضای سبز شهرداری تبریز

۳. گوگل، مدخل فضای سبز تبریز

۴. گوگل، سایت ویکی پدیا